

# DEN SMALLE BOG

Digitalt kulturtidsskrift. Redigeret af Jakob Brønnum. 9. årgang. ISSN: 2446-0079

Læs Den smalle bog fast

Den smalle bogs skribenter

Kontakt og kolofon

fredag den 27. september 2024

## Planternes liv som kosmologi

Emanuele Coccia

Planternes liv - Blandingens metafysik

Gyldendal, 150 sider

Af Jakob Kvist

Med bogen "Planternes liv – blandingens metafysik" præsenterer den italienske filosof Emanuele Coccia os for nye og anderledes måder at tænke verden på. Coccia slår til lyd for et aktivt verdensbegreb, som forsøger at løsrive sig fra dualismens spændetrøje. Det viser sig, at vi kan lære forbløffende meget om os selv og verden af planternes forunderlige liv.

Emanuele Coccia  
Planternes liv  
Blandingens metafysik



Coccia har været assistent for den verdensberømte italienske filosof Giorgio Agamben men det var tiden på en landbrugsskole, som har sat dybe spor i hans tænkning. Fra han var 14 år og fire år frem fordybede Coccia sig i planternes forunderlige liv, hvilket åbnede et særligt vindue mod verden. Som om planterne lærte Coccia at tænke.

Det er med et særligt litterært overskud, at Coccia omsætter viden om planternes liv til en ny metafysisk tænkning. Han er velopløst og ved, hvad han snakker om.

### Metafysik

Undertitlen til bogen er "Blandingens metafysik". Metafysik handler om måder at forstå virkeligheden på. Det vedkommer os alle, fordi det er menneskeligt at have forestillinger om virkeligheden. Metafysik er vigtigt for os, fordi vores livsglæde afhænger af vores evne til at tænke. Det er de tanker, vi gør os om at være til. Metafysik er et konfliktfyldt begreb, fordi det har med sandheden at gøre. Der er altid nogen, som har interesse i, at andre tænker på bestemte måder, fordi det udstyrer dem med magt.

### Dualismen

I vores del af verden er det de færreste, som tænker over, hvordan de tænker. Vi forholder os sjældent til den egentlige sandhedsværdi af de forestillinger, vi gør os eller den logik, som vi ligger til grund for det, som vi kalder for virkeligheden.

Men ikke at tænke over, hvordan man tænker, er også en form for metafysik. Den metafysik, som er styrende for den vestlige tænkning, hedder dualismen.

Dualismen er forestillingen om, at der findes en *ydre* verden. For at denne verden kan være *derude* må vi være *derinde*. Med 'vi' menes der personligheden, jeget, sjælen eller bevidstheden etc. Kært barn har mange navne. Den ydre verden er en fysisk verden modsat vores indre verden som er psykologisk. Den fysiske verden er noget materielt modsat vores personlighed, som er noget immaterielt. Vi forestiller os, at det er muligt for vores immaterielle personlighed at påvirke den fysiske ydre verden. Hvor i denne forbindelse befinder sig er ikke til at sige.

I og med vi ikke udfordrer den kunstige adskillelse mellem vores bevidsthed og verden, så *tror* vi på, at vi er en immateriel personlighed, som sidder inde i kroppen og kigger ud på verden gennem to huller.

Ambitionen med Coccias tænkning er at blive uadskillelig fra verden, fordi modsætningen mellem os og verden grundlæggende er falsk: *"Først ansigt til ansigt med naturen kan mennesket for alvor tænke. Denne identitet mellem verden og naturen er langt fra banal, for naturen var ikke en betegnelse for det, der gik forud for den menneskelige ånds aktivitet..."*.

### Væren-i-verden

At tænke dualistisk er en vanesag og vaner er svære at gøre op med. Men vil man opleve en dybereliggende virkelighed, må man gøre sig den anstrengelse af sprænge dualismens kunstige billeder i stumper. Coccia tager udgangspunkt i det berømte begreb om at være-i-verden, men insisterer på, at vi også må se virkeligheden med verdens briller på. Vi kan kalde det for en slags verden-i-væren.

Verden er ikke noget "derude", som vi affotografer med vores indre. Vi er altid i gang med at være i verden. Verden er ikke foran os, men omkring os og i os. Men ser man udelukkende på verden med jegets briller på, bliver man aldrig i stand til at gøre sig den erfaring, at verden sker gennem os. Coccia kalder dette for at være *indlejret*. Vi er altid omgivet af noget, vi ikke kan begribe helheden af. At eksistere er at hænge sammen med verden, ikke at være adskilt fra den. Det sker i en dobbeltbevægelse, hvor liv og miljø konstant blander sig med hinanden: *"Hvis alt levende er en væren-i-verden, er ethvert miljø en væren-i-det-levende."*

### Flyden-i-verden

Coccia tænker sig, at det at eksistere er som at være i vand, fordi livet opstod i vand. Livets behov for et flydende miljø, får Coccia til at sige at: *"livet er et fænomen, der kun optræder i flydende omgivelser."*

Når vi befinder os i vand, blandes vi sammen med omgivelserne på en måde, hvor vi ikke kan bestemme, hvornår vandet ophører og vores egen væren begynder. Vand og eksistens gennemtrænger hinanden.

Coccia tænker videre og hævder, at livet på landjorden har samme grundlæggende struktur. På landjorden er tæthedsgraden mindre og derfor mindre mærkbar. Med bevægelsen fra vandet til landjorden skete en fortynding af det flydende miljø. Livet og dermed virkelighedens struktur blev ikke revolutioneret, da vi forlad vandet, men blev udsat for: *"...en ændring af tæthedsgraden og vægtfyllden af det samme flydende miljø..."*.

Coccias flydende virkelighedsforståelse handler ikke om, at vi befinder os i aflukket bassin, men udtrykker et princip, som gør sig gældende over alt. Bag ved livets flydende væremåde findes ingen solid idéverden, som kan legitimere noget som helst. Fluiditet, bevægelse, blanding, omskiftelighed, forvandling mm. er virkelighedens sidste instans.

### Verden som skabelse

Verdens skabelse er ikke en overstået begivenhed, men noget som finder sted hvert øjeblik. Coccia tænker fluiditet som: *"...verdens måde at skabe sig selv på i og over for det levende."* Verden er dynamisk, fordi den er: *"altid ustabil, altid midt i en selv-mangfoldiggørelse og selvdifferentiering."*

Verdens dynamiske væremåde har den konsekvens, at stilstand bliver en illusion. Coccia bruger meget tid på at beskrive, hvordan virkelighedens ustabilitet finder sted, men forklarer desværre ikke, hvorfor vi som mennesker skaber illusioner.

Men Coccia gør dog opmærksom på, at det er: *"...muligt for os at gribe verdens inderste struktur, som øjnene nu og da forhindrer os i at percipere."*

Coccia kigger nu nærmere på bladenes natur for at gribe verdens inderste struktur. Det handler om måden, hvorpå livets elementer blander sig med hinanden. Det sker i en gensidig forvandling, hvor det vi normalt opfatter som et individ eller subjekt både kan være individ/subjekt men også blive til et miljø for andre af livets aktører. Coccia kalder dette for en topologisk omskiftelig relation. Man skal vel blot kigge på vores egen krop for at få dette bekræftet. Måske føler vi os som herre og ejer af vores krop, men vores krop er hjemsted for utroligt meget liv, vi ikke registrerer. Cellernes deling, bakterierne vrir, hudorme osv. Vi er et miljø, en verden for andre organismer.

Fra vores synspunkt synes virkeligheden at have en paradoksal struktur: *"Det flydende er den universelle cirkulationsstruktur, stedet, hvor alt kommer i forbindelse med alt andet og blander sig med det uden at miste sin form eller substans."* Liv handler i denne optik om at åbne sig mod verden og det er hvad blade gør ifølge Coccia. Bladet gennemtrænges af verden uden at blive tilintetgjort af den. Men udover at tage imod verden, så gør bladene også verden mulig ved at fylde verden med ilt.

## Den frie luft

Den tørre del af jorden blev forvandlet til en gigantisk flydende krop, da landjorden blev koloniseret, hvilket muliggjort en frugtbar udveksling mellem et subjekt og dets omgivelser. Landjorden udgør altså en brøkdelen af vores eksistens' sfære og: *"Vi er ikke indbyggere på jorden – vi bebor atmosfæren."* Luften rummer et stort livgivende potentiale og for at forstå dette, benytter Coccia sig af åndedrætsbegrebet. Når vi trækker vejret, får vi ilt til vores celler fra omgivelserne og vi afleverer kuldioxid tilbage, når vi ånder ud. Verden ånder i os og vi ånder i verden. Vi kan takke planterne for, at jorden blev til *åndedrættets metafysiske rum*, fordi de ifølge Coccia aldrig har forladt havet, men har: *"overført det til steder, hvor det ikke fandtes før."* Vi lever i et stort kosmisk ocean.

Man kan ikke foretage sig noget i livets ocean uden, man ændrer på omgivelserne. Handlinger og bevægelser rækker ind i den næste handling og bevægelse osv. Det betyder, at vi ikke omgås en præfabrikeret verden, men at verden er noget, vi gør. Verden er grundlæggende en handling. Ifølge Coccia eksisterer planter som den mest grundlæggende handling af alle, fordi: *"Alene ved at eksistere omformer planterne hele verden uden at bevæge sig."*

Planterne kan i dette lys ses om den dynamik, som holder verden i gang. Planterne gør det muligt for verden at overskride vores vante logik, fordi: *"...en verden både er en mulighedsbetingelse for og et produkt af det liv, den rummer."* Verden er det, som overskrider sig selv.

Jeget blokerer for verden, fordi vi lukker os for verden, når vi tænker på os selv. Når vi er uselviske, åbner vi os mod verden og gør os modtagelige for at blive påvirkede af noget andet end os selv. At nærme sig verden er at kunne være jegløst til stede i verden.

## At være plantet i luften

Coccia citerer den schweiziske naturforsker Charles Bonnet (1720-1793) for at planter nærmest er plantet i luften. At leve i dette perspektiv er at plante sig selv i luften, i atmosfæren. Verden: *"omgiver os og gennemtrænger os, men vi er knap nok bevidste om den."*, fordi vi tror, at den er et rum og dermed misser, at verden er en: *"umærkelig og gennemsigtig krop, der knap nok kan ses eller føles."* Vores forkærlighed for billeder og stabilitet forveksler vi med virkeligheden. Men når vi ikke gør os umage på at nærme os verden, som den flydende substans, den er, så møder vi ikke tingene i vores omgivelser. Det er ikke uden eksistentielle omkostninger, fordi verden: *"... er denne substans, som får os til at tænke, får os til at leve og elske."* Vi har derfor meget at vinde ved at slå rødder i luften. Ikke forstået, som at vi skal stå stille, men forstået som en særlig måde at hænge sammen med omgivelserne på og her er planterne det eksemplariske forbillede, som åbner: *"sig for verden og smelter sammen med den med hele deres krop og væren."*

Coccia gør et hæderligt forsøg på at grave et meningsfuldt fornuftsbegreb op fra historiens murbrokker. Fornuft handler ikke om en pæn borgerlig snusfornuft men om den drivkraft, som giver virkeligheden form. Den fornuft, som etablerer det, vi kan opleve, er ikke udstyret med et guddommeligt formål, fordi den sande fornuft er: *"den eneste bevægelse, der ikke har andet formål end sig selv."* Logos er det, som etablerer, at vi kan opleve noget som noget. I sin grund form er

logos vibrationer og atmosfæriske svingninger. Logos åbner verden og spreder kræfter og dén, som kan gøre selv til kanal for kræfter kan: *"for et kort øjeblik blive det sted, hvor verden oplever sig selv."* Universet genfødes i den nysgerrige og lidenskabelige iagttagers bevidsthed.

Omgang med verden en sanselige affære, fordi man ifølge Coccio smager på verden, når man trækker vejret. Man kender verden, når man ånder den, hedder det et sted. Åndedraget afslører: *"Hvad der synes at være adskilt, samles til en dynamisk enhed."* Opdelinger og adskillelser er menneskelige opfindelser, som medfører praktiske fordele. Men i bund og grund er disse kun værktøjer, som vi kan benytte af os. Der findes intet kerne-jeg eller en ydre verden. Der findes kun verden, hvorfra alting bliver til. Coccio forsøger netop at frigøre os fra vores vante dogmer ved: *"at genfinde en evidens, som ingen klassisk kosmologi ville kun afdække."*

## Blomstens væren som modstandsfigur

Jeg kan ikke lade være med at tænke Coccias beskrivelser af blomstens væren som en oplagt modstandsfigur mod vor tids totalitære tendenser. Mens vi render rundt og jagter hinandens anerkendelse glemmer vi at lytte til os selv og dermed verden. Når vi ikke lytter til os selv, bliver vi ængstelige og verdensfjerne. Der er kommet så mange lag mellem os og virkeligheden, at vi tager rundt i en abstrakt drømmeverden og vi har mistet al kontakt med det virkelige. Derfor er vi så nemme at styre og manipulere.

I stedet for at undertrykke sig selv gennem travlhed, så kan vi lære af blomsterne: *"At slå sig ned et tilfældigt sted for derefter at blotte og åbne sig for alt, hvad der findes i den omgivende verden uanset dens for og natur."* Blomsten er tvunget til at blive, hvor den er, fordi den ikke kan bevæge sig. Den lokker verden til sig, fordi den ikke kan gå verden i møde.

Vores travlhed udtrykker i virkeligheden en pseudoaktivitet. Det massive præstationsfokus er i virkeligheden en virkelighedsflugt. Blomstens bundethed til stedet giver anledning til en meditativ måde at være i verden på. Ved at stå stille og lokke verden til sig, møder blomsten sig selv. Men det møder ikke sig selv som en kerne. Derimod bliver blomsten i stand til at transformere sig selv, fordi blomsten absorberer verden i sin væren. Blomsten kan: *"...forlænge sin væren dér, hvor dens form ikke kan føre den hen"*. Turde vi se realiteterne i øjne og indrømme, at vi underlagt en massiv undertrykkelse, ville vi blive i stand til at tage et skridt ud af travlheden og mærke os selv. Vi ville kunne absorbere verden i os gennem aktiv sansning. Som en blomst ville vi åbne os mod verden med hele vores krop og væren.

## En flot men abstrakt tænkning

*Planternes liv* er en flot og tankevækkende bog, som skubber én ud på et metafysisk overdrev.

Bogen lider dog af det problem, at den er for abstrakt. Verden gøres ikke levende gennem abstrakte teorier. Til tider er bogen for spekulativ og der mangler praktiske eksempler på måder at vække verden til live på. Hvordan bliver man i stand til at absorbere verden i sin væren? Findes der verdensfrembringere teknikker?

Det havde været oplagt at tage udgangspunkt i hvordan, sproget udøver indflydelse på vores måder at være i verden. Vores måde at tænke verden på sker gennem sproget og derfor har vi mulighed for at ændre vores oplevelser af verden ved at ændre den måde, vi bruger sproget på. At forstå verden er at frembringe verden.

Coccio kredser meget om den filosofisk tanke som: *"... en slags atmosfærisk tilstand, der pludseligt kan indfinde sig hvor helst og når som helst."* Det er måske det tætteste, vi kommer verdens grund hos Coccio – skæringspunktet mellem mulighed og realitet. Men det er som om, at Coccios filosofiske tanke aldrig kommer i berøring med virkeligheden, fordi den bliver siddende på bagsædet af turistbussen og kigger på verden gennem ruden.

*Planternes liv* kan varmt anbefales og den beriger os med et anderledes sprog for verden og Coccia minder os om den uhyre vigtige indsigt, at: *"I verden er alting blandet med alt andet, intet er ontologisk set adskilt fra resten."*

Indsendt af [Jakob Brønnum](#)

Etiketter: [boganmeldelse](#)